

on-line >>> www.alnari.rs
mail to >>> office@alnari.rs

Naziv originala:
Kathleen Kent
THE HERETIC'S DAUGHTER

Copyright © 2008 by Kathleen Kent
Translation Copyright © 2010 za srpsko izdanje Alnari d.o.o.

ISBN 978-86-7710-507-5

Kći nevernice

KETLIN KENT

Prevela Nataša Andrić

alnari
PUBLISHING

Beograd, 2010.

*Posvećeno Mičelu i Džoši
i mojim roditeljima, Džonu i Odri,
koji su mi preneli kazivanja*

Godine 1630. Vintrop, guverner kolonije Masačusets Bej, odveo je malu grupu muškaraca i žena iz stare Engleske u novu. Ovi puritanci, kako su sebe nazivali, naći će svoje mesto u naseobinama preživljavajući rat, zaraze i iskušenja u malom selu Sejlem. Jedna žena i njena porodica ustaće protiv verskog ugnjetavanja, podnoseći utamničenje, mučenje i smrt. Njene ogorčene i prkosne reči zapisao je Koton Mejder koji ju je prozvao „kraljicom pakla“. Zvala se Marta Karijer.

Pismo iz Kolčestera, Konektikat,

17. novembar 1752.

*ZA GOSPOĐU VEJKFILD
Nju London, Konektikat*

Draga moja Lidija,

Upravo sam saznala za tvoje venčanje i zahvaljujem bogu što ti je podario muža koji te zaslužuje i koji ima novca da otpočne udobni porodični život. Ne moram da ti naglašavam, najdraža moja, da te je tvoja baka oduvek najviše volela.

Toliko je meseci prošlo otkad sam te poslednji put videla. Čeznem da budem s tobom i učestvujem u tvojoj sreći. Moje su me slabosti predugo razdvajale od onih koje volim i nadam se da ću ponovo moći da dođem da te vidim. Znam da si odrasla žena, ali u mom sećanju i dalje si čila i vesela dvanaesto-godišnjakinja, koja je došla da ostane sa mnom neko vreme i olakša mi teret godina. Tvoje je prisustvo uvek širilo miris mladosti koji je rasterivao zadah propadanja mojih vlastitih soba. Molim se da te vidim još jednom pre nego što umrem, ali moje veze sa ovim svetom su tanane i osećam da je vreme da ti predam poklon daleko vredniji od tanjira i činija. Ono što ti dajem jeste blago koje je pripadalo mnogim pokolenjima i premošćuje okeane od ovog sveta do onog starog.

Danas mi je rođendan i zahvaljujući božjoj milosti doživela sam starost od sedamdeset jedne godine. To je zadirajuće dug život čak i u jednoj epohi čuda. A, draga moja, ovo uistinu jeste doba čuda i, usuđujem se da kažem, čarobnih događaja. Znaš li da je gospodin Bendžamin Frenklin iz Filadelfije baš letos otišao sa svojim sinom u polje da pusti svilenog zmaja i privukao munju? On to zove električnom vatrom. Možda ćeš na ovo odmahnuti glavom, ali čula sam da je privezao ključ za vrpcu kada je zmaj bio u vazduhu i, nakon što je munja udarila, dodirnuo ključ zglobovom. Bio je iznenađen kada je osetio kako nebeska vatra ulazi u njegovo telo.

Dovoljno je govoriti sa strahopoštovanjem o ruci čoveka koja tako moćno ukazuje na silu prirode, ali je još čudesnija sposobnost da se menja samo tkanje vremena. Kao što sigurno znaš, u septembru ove godine umovi mudriji od naših odlučili su da se jedanaest dana izostavi iz našeg kalendara. Zbog čega, ne mogu da pretpostavim. Samo znam da sam otišla na spavanje u sredu drugog septembra leta gospodnjeg 1752, a probudila se u četvrtak četrnaestog septembra iste godine.

Ovo novo računanje zovu „gregorijanski kalendar“. Julijanski je napušten. Računali smo vreme na isti način, ili bar tako mislim, od rođenja dobrog Hrista. Gde misliš da je nestalo ovih jedanaest dana? Pošto si još mlada, te stvari mogu da ti izgledaju kao sasvim prirodne. Ipak, ja sam i dalje vezana za prošlost i ova me dešavanja plaše. Živim dovoljno dugo da pamtim vremena kada bi napredak ovakve vrste bio smatran čarobnjaštvom i veštičarenjem i koji bi užasno osudili naši gradski oci zbog zadiranja u nebeske izume.

Sada dolazim do same srži mog pisma. Nisi mogla da postaneš žena a da ne čuješ ogorčene šapate o Sejlem Vilidžu i meni i mojim roditeljima. Ali u svojoj ljubavi, nikad me nisi pitala da ti otkrijem strašne događaje iz moje mladosti. Ime Sejlem i sada čini da odrasli muškarci i žene preblede od straha. Da li ti je poznato da su pre nekoliko meseci kongresmeni masačusetskog okruga Eseks izglasali da se ime sela promeni u Denvers?

To je bilo dobro izvedeno, a uz to i tiho, mada verujem da će sećanje na sejlemska suđenja vešticama trajati mnogo duže nego ono malo preostalih tragova iz tog vremena.

Bog na nebu zna da promena naziva mesta ne može da promeni njegovu istoriju. Ova istorija živela je toliko dugo kao neki pauk u mojim grudima. Taj pauk plete li plete, hvatajući uspomene u svoju mrežu, preteći da proždere svaku konačnu sreću. Nadam se da ću ovim pismom izbrisati užas i tugu i da će moje srce ponovo postati čisto po božjoj milosti. To je pravo značenje reči „puritanac“.

Verujem da je ona danas uveliko izašla iz upotrebe. Budi pomisao na jedan stari narod sa sujevnim ubeđenjima i staromodnim oholim ponašanjem. Puritanci su verovali da imaju zavet sa bogom. Da su ovlašćeni da naprave tvrđavu u divljini koju će učiniti svetom zemljom. U tim udaljenim mestima trebalo je da potčine svetski poredak božjoj promisli.

Sada kažem, kakva osionost. Gradski oci verovali su da su sveci, predodređeni od Svemogućeg da vladaju našim seocetom pomoću surove pravde i vodeći se svetim ciljem. Taj sveti cilj, poput jesenjih požara u šikarama, širiće se i besneti kroz Sejlem Vildž i susedne gradiće uništavajući s vremenom desetine porodica. A povrh svega toga, bilo je pohlepe i malih boginja i stalnih napada Indijanaca, što je razoružavalo ljudski razum, podrivalo osnove poverenja i dobre volje između nas i naših suseda, temelje naše porodice, pa čak i samu veru u Boga. To je bilo jedno strašno doba kada su i dobročinstvo i milosrđe i zdrav razum bili bačeni u vatru fanatizma. Fanatizma koji je pepelom žaljenja i stida prekrivao one što su ostali da žive.

Puritanska vera pretvarala je svaki događaj, palo drvo, bolest, bradavicu, u upozorenje i kaznu od Večnog oca. Bili smo kao deca koja drhte i cepte na svetu koji im je dat. Tako je s neskrivenom bahatošću, sebičnošću i klevetama suđeno čitavim selima. Ja sam videla početak, pomози mi, bože. Mnogo je dece poslalo roditelje na gubilište. Poštuj oca svojega i mater svoju,

kaže zapovest. Ovaj zavet sasvim je zanemaren te crne 1692. godine i još mnogo zapovesti pored ove kršene su lako kao što se krečnjak lomi o tvrdu stenu. Pričam ti sve ovo da ti predočim unutarnju prirodu puritanskog uma i da te priprelim za ono što ti šaljem u pošiljci.

Ono što sledi jeste moja pisana povest, čiji su ti delovi možda poznati iz priča od najranijeg detinjstva. To što si me volela tako duboko onda kada su se drugi okrenuli od mene, božje je čudo i možda moja odšteta za previše gubitaka. Moj život je poput bajki pred spavanje koje roditelji pričaju nevaljalom detetu da ga zaplaše i primoraju na poslušnost; zbirka košmara. Ipak, dete moje, ovaj košmar ne potiče sa izvora maštovitih priča kraj ognjišta, već je satkan od krvi i kostiju i suza tvoje porodice. Zabeležila sam svoje uspomene i svoju upletenost u događaje u vezi sa suđenjima vešticama u Sejlem Vilidžu i okolini. Bog mi je svedok, prenela sam ih na papir onoliko verno koliko sam mogla. Molim se da mi pomoću ovog svedočanstva koje ćeš razumeti oprostiš ono što sam uradila.

Zimski vetrovi došli su rano i već sedmicama neumorno duvaju. Sećaš li se velikog hrasta koji raste odmah do kuće? Veoma je star i izgubio je mnoge grane, ali mu je stablo debelo i zdravo, a koreni duboki. Postojao je dug vremenski raspon kada sam mrzela pogled na taj hrast. Ali ne mogu da krivim drvo zbog vešanja, kao što ne bih mogla ni okean zbog utapanja. Kad jednom pročitaš ovaj zapis, shvatićeš šta sam time mislila. Molim se da nađeš sličnosti između svoje porodice i tog dostojanstvenog starog drveta pod čijim ćeš granama možda naći zaklon i sponu između zemlje i neba, na kom ćemo se – nadajmo se, jednog dana ujediniti s Bogom i jedni sa drugima.

*Milošću božjom, tvoja baka
koja će te uvek voleti,
Sara Karijer Čapman*

*„Ah, deco, bojte se da odete na počinak bez molitve,
kako vam đavo ne bi bio drug u postelji.“*

KOTON MEJDER,
iz službe na jednoj sahrani

PRVO POGLAVLJE

Masačusets, decembar 1690.

RAZDALJINA KOČIJOM OD BILERIKE DO susednog Andovera iznosi samo devet milja. Ipak, za mene je to bio više nego odlazak iz jedinog doma za koji sam ikad znala. Bio je to završetak prelaska iz tamne magle najranije mladosti u izoštrene sećanja poznog detinjstva. Imala sam devet godina tog decembarskog dana kad se cela moja porodica vraćala da živi s bakom u kući u kojoj se moja majka rodila. Bilo nas je ukupno šestoro, stisnutih u otvorenoj kočiji kojom smo se vozili moji roditelji, dva starija brata, ja i Hana, i dalje beba. Sa sobom smo poneli sve pokućstvo. Nosili smo još i male boginje, a da to niko od nas nije znao.

Epidemija je zahvatila naseobine okruga Midlseks i zaraza i smrt pratili su nas tokom našeg putovanja na istok preko ravnice Blenčard. Najbliži sused, Džon Dankin iz Bilerike, umro je za nedelju dana, ostavivši udovicu i sedmoru dece. Drugi komšija doneo nam je tu vest i pre nego što su se za njim zatvorila vrata, majka je otpočela s pakovanjem. Nameravali smo da ovog puta pobegnemo od boginja. Moj otac se s gorčinom sećao kako su ga pre mnogo godina okrivili da ih je on doneo u Bileriku. Uvek je govorio da su ga optužili zato što je bio Velšanin i stranac u gradu, uprkos tome što je tu živio godinama. Međutim, bolest se šunjala za nama kao

zalutali pas. Prvi je podlegao moj stariji brat Endru. U sebi je nosio klicu bolesti koja će se od njega proširiti našim novim boravištem.

Bila je duboka zima i hladnoća je bila toliko oštra da nam se tečnost koja je curila iz naših očiju i noseva smrzavala na obrazima poput zaleđenih čipkanih traka. Svi smo imali na sebi sve što smo posedovali od odeli i zbili smo se tesno jedni uz druge da se zgrejemo. Grubo tesane klupe kola bile su pokrivene senom kojim smo se moja braća i ja obmotali najbolje što smo mogli. Teretni konj mučio se pod tovarom jer nije bio mladi škopac, a njegovo disanje stvaralo je oblačiće pare u vazduhu. Dlaka mu je bila nalik medvedem krznu i načičkana šumom ledenica koje su mu visile sa stomaka. Ričard, moj najstariji brat, nije bio s nama. Imao je skoro šesnaest godina i poslali su ga ranije da pomogne oko pripreme kuće za naš dolazak, odnosno da dostavi namirnice natovarene na našeg jedinog preostalog vola. Otac i majka sedeli su napred, čuteći po običaju. Retko su se obraćali jedno drugome u našem prisustvu, a i tada su govorili samo o težinama i merama, i vremenu koji su se ticali tog doba godine, jezikom polja i ognjišta. On joj je često popuštao, što je bilo neobično zato što ju je nadvisivao. Zaista, on je premašivao svakoga. Po priči, bio je gotovo sedam stopa visok i meni je, pošto sam bila malo dete, izgledalo kao da mu je glava u oblacima, a lice stalno u senci. Imao je četrdeset osam godina kada se oženio mojom majkom, tako da sam uvek o njemu razmišljala kao o starom čoveku, uprkos tome što se držao uspravno i bio sposoban da brzo trči. Tomas Karijer, govorile su glasine, došao je kao mladić iz stare Engleske, bežeći pred nekakvim nepravilnostima. Pošto moj otac nikada nije pričao o svom životu pre ženidbe, a istini za volju teško da je uopšte o ma čemu pričao, nisam poznavala njegovu prošlost pre nego što je postao farmer u Bileriki.

Pouzdamo sam znala samo dve stvari. Prva je bila da je moj otac bio vojnik tokom građanskih ratova u staroj Engleskoj. Nosio je crveni kaput, star, pohaban i izbledeo do boje rđe, koji je doneo sa sobom iz Londona. Jedan rukav bio mu je pocepan kao da je

prorezan nečim oštrim, i Ričard mi je rekao da bi otac sigurno izgubio ruku da rukavi nisu imali zaštitnu postavu. Kada bih navaljivala na Ričarda da mi ispriča više o tome kako se i gde otac borio, moj brat bi skupio usne i rekao: „Ah, ti si samo devojčica i ne možeš da znaš stvari koje se tiču muškaraca.“ Druga stvar koju sam znala bila je da ga se ljudi boje. Često bi iza očevih leđa tajno slali jedni drugima naročiti signal. Palcem bi prelazili s jedne strane vrata ka drugoj, kao da će glava biti odrubljena. Sve i da je otac i primećivao ove gestove, nije im pridavao nikakav značaj.

Moja majka, koja se pre udaje zvala Marta Alen, sedela je do njega držeći Hanu, staru svega godinu dana. Ona je bila umotana u bezobličnu gomilu i držana labavo slično nekakvom paketu. Sećam se da sam posmatrala svoju malu sestru sa surovom fasciniranošću deteta, pitajući se kada će ispasti iz kola. Pre nekoliko godina već smo izgubili sestricu Džejn i nedostatak bliske naklonosti kod mene je mogao biti posledica straha da će i ovo dete takođe umreti. Prva godina života bila je toliko osetljiva da neke porodice nisu davale imena deci dok ne navrše dvanaest meseci i ne postane verovatnije da će opstati. U mnogim domaćinstvima dešavalo se da beba umre i njeno ime davano je sledećem detetu ili pak onom narednom, ako bi i to umrlo.

Povremeno sam sumnjala da moja majka ne gaji nežna osećanja ni prema kome od nas, iako smo se međusobno razlikovali onako kako to već s decom biva. Ričard je bio veoma nalik ocu, visok, tih i nedokučiv kao hridi u Boston Beju. Endru, sledeći po starosti, bio je slatko dete s veselom spremnošću za rad, ali kako je rastao, zaostajao je mentalno i majka je često s njim gubila strpljenje. Tom, treći sin, bio mi je najbliži po uzrastu i najbliskiji mom srcu. Bio je brz i bistar. Njegova raspoloženja bila su žestoka i nestalna kao i moja, ali je često imao napade otežanog disanja, tako da nije imao mnogo snage za rad u polju ili štali na prelazima godišnjih doba. Ja sam bila sledeća po godinama, tvrdoglava i svojevolsna, što mi je dovoljno puta rečeno, i nije me bilo lako voleti. Prilazila sam svetu

nepoverljivo i, budući da nisam bila ni lepa ni prilagodljiva, nisu me mazili. Često sam izazivala one iznad mene i stoga mnogo puta i te kako dobila po glavi kuhinjskom šupljom kašikom koju smo kao deca zvali Gvozdena Besi. Bila mi je navika da otvoreno gledam u ljude oko sebe, uprkos tome što sam znala koliko ih to uznemirava, a posebno moju majku. Kao da je to moje zurenje otimalo neki suštinski deo njene ličnosti, neki deo koji je skrivala čak i od svojih najbližih. Gotovo da nije postojalo vreme kada nismo jeli ili spavali ili radili zajedno, tako da se od nas očekivalo da se razumemo u tom pogledu. Toliko je mrzela moje netremične poglede da je nastojala da me u njima uhvati i ako ne bih stigla da sklonim pogled pre nego što se okrene, udarala bi me Gvozdenom Besi po leđima i nogama sve dok je zglob na ruci ne bi izdao. Ali, pošto su njeni zglobovi bili snažni kao u muškarca, to je znalo da potraje. Pa ipak, upravo zahvaljujući tome, bila sam svedok mnogo čemu što drugi nisu videli ili što naprosto nisu želeli da vide.

Nije me samo inat terao da je tako proučavam, mada su se naše igre mačke i miša pretvorile u neku vrstu borbe. To je bilo zbog toga što se ona, s promišljenošću koja se graničila s neumesnim, udaljila od onoga što jedna žena treba da bude i bila jednako nepredvidljiva kao poplava ili požar u šikari. Njena volja i držanje bili su energični kao kod nekog đakona. Protok vremena i sloj za slojem nesreće samo su je otvrdnuli. Na prvi pogled za nju bi se moglo pomisliti da je ljupka žena izvesne inteligencije, ne mlada, ali ne još ni stara. Njeno lice, kada ga nisu pokretali govor ili nekontrolisane strasti, delovalo je spokojno. Ali Marta Karijer bila je nalik dubokom jezeretu čija je površina bila sasvim mirna, pa ipak tako hladna na dodir i ispod površine puna oštrih stena i opasnog korenja. Imala je jezik takve oštine da je mogao čoveku da izvadi nutrinu brzinom kojom je glosterski ribar čistio morsku zmijuljicu. Znam da nisam bila jedina u porodici ili među susedima koja se usrdno molila da radije dobije batine nego da bude mučena njenim pridikama.

Dok se naša kočija sporo kretala pored polja pokrivenih dubokim nanosima zaleđenog snega, iščekivala sam da ugledam seoske kuće, tačnije, vojna utvrđenja ili brdo na kom su vešali ljude i ostatke konopca koji i dalje vise s masivnih hrastovih grana onde gde je krvnik skinuo tela. Nagađali smo, s izvesnim uživanjem, koliko dugo su tela ostavljana da vise na konopcu pre nego što bi osećaj pristojnosti zahtevao da se uklone. U godinama koje su došle kasnije, deca osetljivog uzrasta držana su podalje od prizora vešanja, batinanja i javnih mučenja, određivanih od strane časnih sudova Nove Engleske. Međutim, još sam bila dete i mislila sam da takve stvari nisu ništa neprijatnije od zavrtanja kokošjeg vrata. S vremena na vreme viđala sam muškarce i žene u kladama i moja braća i ja sjajno smo se zabavljali gađanjem njihovih zarobljenih glava otpacima.

Prešavši preko mosta na reci Šošin, našli smo se na putu Boston vej koji će nas odvesti na sever do Andovera. Prošli smo kuće naših novih suseda, Ozgudovih, Balarda i Čendlera, koji su se nalazili zapadno od nas. I tamo, baš prema istoku, nalazilo se gradsko južno utvrđenje. To je bila čvrsta dvospratna kuća, a zalihe i municija čuvani su na drugom spratu. Utvrde su bile neophodne jer su se u okruženju još uvek dešavali žestoki napadi Indijanaca. Samo godinu dana ranije, u Doveru se dogodio jedan koban prepad. Dvadeset troje je ubijeno. Dvadeset devetoro dece zarobljeno je radi zadržavanja ili trampe s njihovim porodicama. Pozdravili smo stražara, ali pošto su prozori bili zamrznuti, čovek na osmatračnici nas nije video, tako da nam nije mahnuo kada smo prolazili.

Severno od utvrđenja, dalje od glavnog puta, nalazila se bakina kuća. Bila je manja i jednostavnija nego što sam pamtila, sa strmo nagnutim krovom i gvozdenim vratima. Ipak, kada su se vrata otvorila i Ričard izašao da nas pozdravi, setila sam se sasvim dobro stare žene koja je izašla za njim. Prošlo je dve godine ili više od naše poslednje posete. Njenim kostima se nije sviđalo da putuju u Bileriku kolima, rekla je. Mojoj majci je kazala da neće ugroziti

njenu besmrtnu dušu našim slanjem u Andover dok moji roditelji ne počnu da odlaze u crkvu svake nedelje. Na tom putu bi nas Indijanci mogli uhvatiti i ubiti ili bismo mogli da upadnemo u zasedu drumskih pljačkaša ili pak u jamu u kojoj bismo se udavili, kazala je. A tada bi naše duše bile zauvek izgubljene. Godine razdvajenosti od bake bile su podjednako zaveštanje majčine tvrdoglavosti i njenog otpora prema sedenju na crkvenoj klupi.

Stara dama je odmah uzela Hanu od moje majke i uvela nas u kuću zagrejanu velikom vatrom i mirisom jela koje se kuvalo, koji nas je podsetio na to da smo pojeli samo nekoliko tvrdih biskvita u zoru. Hodala sam kroz kuću sišući svoje bolne prste i razgledajući stvari koje je moj deda napravio. Umro je nekoliko godina pre mog rođenja pa ga nisam upoznala, mada sam čula Ričarda da kaže kako je bio toliko sličan mojoj majci, da je sastavljanje njih dvoje bilo jednako sipanju ulja na vatru. Kuća je imala jednu zajedničku prostoriju s ognjištem, izglancanim stolom koji je mirisao na pčelinji vosak, puter i pepeo, nekoliko trščanih stolica i jedan fino isklešan bočni element za odlaganje tanjira. Prelazila sam lagano prstom preko tog komada nameštaja, čudeći se veštini njegove izrade. Naša kuća u Bileriki imala je samo klupe i sto s grubim nogarima, bez lepih šara da zadovolje oko ili ruku. Kuća u Andoveru imala je jednu malu spavaću odaju blizu glavne sobe i stepenice koje su vodile do tavana ispunjenog prastarim košarama i ćupovima i drvenim kovčezima. Mojim roditeljima i Hani pripali su bakina soba i krevet, a ona je prešla na uzani ležaj pored ognjišta u zajedničkoj prostoriji. Endru, Tom i ja spavaćemo u potkrovlju, a Ričard će noćiti s volom i konjem u štali odmah iza kuće. On je podnosio hladnoću bolje od svih nas, a majka je rekla da je to zato što se njegova unutrašnja toplota ne gubi otvaranjem usta i odrešivanjem jezika. Njemu je dat najveći broj ćebadi, pošto neće moći da loži vatru u senu. Baka je za nas ostale pronašla ostatke nekoliko starih štofova da nas zaštite od ledenog vazduha.